

بررسی الگوها و روشهای نوین تدریس در آموزش و پرورش

یکی از مشکلات مهم و اساسی در نظام آموزش و پرورش خصوصا در کشور ما، به کار نگرفتن روشهای تدریس نوین در آموزش و همچنین نادیده گرفتن نیازها و رغبت های متفاوت انسان به عنوان یک عامل فعال در فرآیند تدریس میباشد، به همین سبب کیفیت آموزشی از سطح مطلوب برخوردار نیست و دانش آموزان علاقه زیادی به تحصیل نشان نمی دهند. یکی از دلایل آن عدم آشنایی معلمان با روشهای نوین تدریس است. لذا به دلایل متعدد از جمله تاکید بر اصولی از کلیات نظام آموزش و پرورش کشور و اهداف دورههای تحصیلی، نگرشهای جهانی، رشد روز افزون تحقیقات، سرعت فنآوری و تکنولوژی، ضرورت کار بست تدریس فعال را میطلبد. با توجه به توضیحات مذکور؛ این مقاله به بررسی الگوها و روشهای نوین تدریس در آموزش و پرورش پرداخته است. ابتدای روش تدریس به دو دسته روش تاریخی و روش نوین تقسیم شده است. همچنین نمونه هایی از روشهای نوین تدریس مراحل و کاربرد آن که شامل روش تدریس بارش مغزی، روش تدریس بدیعه پردازی، روش تدریس حل مساله، روش تدریس ایفای نقش، و... به عنوان نمونه هایی از روشهای نوین تدریس مورد بررسی قرار گرفته است. براین اساس، پژوهشگر با استفاده از روشهای علمی به منظور کسب دادههای لازم، به شیوه کتابخانه ای یعنی استفاده از کتاب ها، مجلات و مقالات اینترنتی درباره روش تدریس فعال پرداخته است. در پایان نشان داده شده است که هیچ یک از روشهای تدریس فی نفسه خوب یا بد نیستند، بلکه نحوه و شرایط استفاده از آنها باعث قوت یا ضعفشان شده است.

کلمات کلیدی: الگوها، روشهای نوین تدریس، آموزش و پرورش

مقدمه:

نقش مهم آموزش و پرورش، افزایش ظرفیت دانش آموزان برای رشد و نمو فردی، اجتماعی و یادگیری درسی است و امروزه، آموزش و پرورش بیش از هر زمان دیگری به بازنگری شیوههای تدریس نیاز دارد و فشاری که نحوه درست یادگیری بر مدیران و معلمان مدارس، اساتید حوزه و دانشگاه و مراکز آموزشی دیگر وارد آورده، چشمگیر است.

ایجاد بینشهای جدید در معلمان، نسبت به امور آموزشی و تربیتی بیش از دانش افزایی آنها اهمیت دارد؛ چرا که معلمان بیش از انتقال دانش، نقش هدایت و رهبری فراگیران را به عهده دارند. معلمی، از جمله اموری است که نقش بسیار مهمی را در زندگی بشر ایفا می کند. معلم، با تأثیر همه جانبه بر روی فراگیران، مسیر زندگی آنان را جهت دهی می نماید. از معلمان خواسته می شود همه دانش آموزان را به استانداردهای پیشرفت بالای تحصیلی ارتقاء بخشند و معلم خوب و شایسته علاوه بر داشتن دانش کافی از رشته خود، به طور مستمر خود را در جریان آخرین تحولات تعلیم و تربیت قرار می دهد. از آنجاکه هیچ فردی همچون معلم نمی تواند تأثیر بیشتری داشته باشد؛ جامعه، دولت و به ویژه آموزش و پرورش نیز باید به این اطمینان برسند که اگر پرورش شهروندانی شایسته می خواهند؛ باید به معلم رجوع نمایند. تدریس کار ساده ای نیست و به کار بردن روش تدریس، یک هنرمندی قوی نیاز دارد و همچنین معلمی کار هر کس نیست. این گونه نیست که همگان خود را معلم دانسته و تدریس را امری ساده و پیش پا افتاده که هر کس قادر است آن را انجام دهد، بپندارند. مسئله ای که مدت هاست برخی مدارس آموزش و پرورش دچار آن شده اند به کارگیری نیروهای غیرمتخصص است که جای تأمل دارد. بیشتر توجهات به این مسئله معطوف می شود که چه موضوعی آموزش داده شود؛ اما اینکه چگونه آموزش دهد، کمتر توجه شده است؛ در صورتی که یکی از شاخصهایی که در یادگیری فرد تأثیر زیادی دارد، روش تدریس است. از بدو پیدایش انسان تاکنون، روشهای یادگیری به عنوان امری مستمر بوده است و در اعصار مختلف، انسانها برای سهولت یادگیری و انتقال مفاهیم از ابزارهای مختلف استفاده کرده است.

در این پژوهش به بررسی شیوههای نوین آموزشی تدریس در راستای تحقق تحول بنیادین آموزش و پرورش پرداخته شده است.

«هو الذی بعث فی الأمیین رسولا منهم یتلوا علیهم آیاته ویزکیهم و یعلمهم الكتاب و الحکم، و إن كانوا من قبل لفی ضلال مبین»؛ «اوست آن کس که در میان بی سوادان فرستاده‌ای از خودشان برانگیخت، تا آیات او را بر آنان بخواند و پاکشان گرداند و کتاب و حکمت بدیشان بیاموزد، و آنان قطعاً پیش از آن در گمراهی آشکاری بودند». (جمعه: ۲).

صلاح این است که بحث در خصوص روش‌های تدریس را در صدر قال و مقال خود قرار داده و همگان نیز در تقویت روش‌های تدریس این حرفه مقدس قدم بردارند. (ملکی، ۱۳۷۲، ص ۶۲). ایجاد توان کار و عمل و انجام فعالیت‌های لازم برای ادامه حیات، می‌تواند از نتایج تعلیم و تربیت باشد. از کسانی که تربیت‌شده‌اند، انتظار می‌رود مهارت‌های عملی و حرفه‌ای مربوط به زندگی خود را دارا باشند. (اعرافی، ۱۳۷۹، ص ۱۹۷). مدرسه و دانشگاه به‌طور کلی از عوامل مهم تربیت هستند و قابل توجه می‌باشند. (حسینی ادیانی، ۱۳۹۳، ص ۹۷).

برای اجرای برنامه تعلیم و تربیت باید از اصولی عملی که اصول راهنما شمرده می‌شوند بهره گرفت؛ اصولی ثابت که هر امر آموزشی و تربیتی باید مبتنی بر آن اصول باشد. البته از آنجاکه انسان‌ها گونه‌گون‌اند؛ در برخورد با آن‌ها باید به تفاوت‌های فردی توجه شود. به روش‌های متغیر نیاز است که به‌وسیله آن روش‌ها بتوان به مطلوبیت لازم در ساماندهی برنامه تربیتی دست یافت و زمینه شکوفا شدن استعدادهای انسان را مهیا ساخت. (دل‌شاد تهرانی، ۱۳۷۹، ص ۴۴). رعایت نکردن فاصله سنی و زمانی و اقتضانات زمانی و بی‌توجهی به پیشرفت زمان و تغییر آداب و رسوم در امر آموزش فراگیران، ضررهای جبران‌ناپذیری را به بار خواهد آورد. (رشاد، ۱۳۸۰، ص ۲۸).

تعریف روش:

« روش در مقابل واژه ی لاتینی «متد» به کار می رود ، واژه ی متد در فرهنگ فارسی « معین » و فرهنگ انگلیسی به فارسی «آریانپور» به روش ، شیوه ، راه ،طریقه ، طرز ، اسلوب معنی شده است . به طور کلی «راه انجام دادن هر کاری» را روش گویند .روش تدریس نیز عبارت از راه منظم ،با قاعده و منطقی برای ارائه درس می باشد .
روش: هر چیزی که به‌طور هدفمند یادگیری و رشد انسان را تسهیل کند، روش آموزشی نامیده می‌شود. (پاکپور، ۱۳۹۰، ص ۹۲).

تدریس: از مراحل مهم طراحی آموزش، انتخاب روش تدریس است. معلم باید خط‌مشی و روش مناسب تدریس خود را انتخاب نماید و به مجموعه تدابیر منظمی که برای رسیدن به هدف با توجه به شرایط و امکانات اتخاذ می‌شود، روش تدریس گویند. تدریس معادل عمل کردن و یادگیری معادل یادگرفتن است. باید تدریس منجر به یادگیری شود. کسب عادات درست یادگیری در سنین خردسالی و در سال‌های نخستین آموزشی شکل می‌گیرد و در طول حیات مفید انسان تقویت می‌شود. مهارت‌های شناختی درست مانند: گوش دادن، سخن گفتن، اندیشیدن، استدلال نمودن، قدرت تحلیل، طرح و حل مسئله، تفکر انتقادی، تفکر خلاق، و جستجوگری از جمله عادات درست یادگیری است (مشایخ، ۱۳۹۲، ص ۱۵۴). تدریس، جریان به‌هم‌پیوسته و مرتبطی است که با طراحی شروع می‌شود و با اجرا و ارزشیابی خاتمه می‌یابد. در حال زاده، ۱۳۸۷، ص ۴۷).

روش تدریس باید به برقراری ارتباط عاطفی میان معلم و فراگیر کمک کند و در توزیع زمان به گام‌ها و مراحل، چنان دقیق باشد که در پایان درس نیز خاتمه یابد. روش تدریس باید انعطاف‌پذیر باشد؛ یعنی عوامل خارجی را که ممکن است پیدا شوند، در نظر بگیرد. (شعاری نژاد، ۱۳۸۷، ص ۹۴۹). روش‌های تدریس و یادگیری متداول در اکثر نظام‌های آموزشی بر گوش دادن و بیان لفظی و حفظ کردن مطالب درسی استوار است. به‌جای تبادل نظر و تفکر و بحث درباره امور و پدیده‌ها، معلم مطالب را بیان می‌کند و شاگردان گوش می‌کنند و سپس آن‌ها را تکرار می‌کنند. (بیابان‌گرد، ۱۳۸۷، ص ۱۸۱).

معلم، متون و امکانات آموزشی، جو حاکم بر محیط آموزشی، همه در رشد یا تخریب توانایی خلاق فراگیران مؤثرند؛ اما در بین عوامل مختلف مؤثر، نقش معلم کاملاً کلیدی و حساس است. (ملکی، ۱۳۸۷، ص ۲۸۵). از ویژگی‌های معلم خوب و موفق، توانایی استفاده از شیوه‌های مناسب تدریس هست. (بیابان‌گرد، ۱۳۸۷، ص ۱۹۳). بهترین معلم کسی است که دارای قابلیت

خلق روش‌های تازه است و بهترین روش‌ها، روش‌های خاصی نیست؛ بلکه یک هنر است. هر معلمی باید تلاش کند و در خود قابلیت کشف روش‌های جدید را بیوراند. (مهر محمدی، ۱۳۸۷، ص ۵۹). هدف تدریس، بارآوری اسفنج جذب سخنان معلم نیست؛ بلکه تداوم یادگیری پس از ترک کلاس است. تدریس اخص از تعلیم است؛ زیرا تدریس غالباً به تعلیمی اطلاق می‌گردد که از روی کتاب و به وسیله قرائت آن انجام پذیرد. (داورپناه، ۱۳۷۵، ج ۶، ص ۱۴۳).

یادگیری: به مفهوم کسب دانش و مهارت‌ها و تغییر رفتار نسبتاً پایدار است. (تقی پور، ۱۳۹۲، ص ۳۸). یادگیری کاری نیست که یکبار صورت گیرد. (فیوضات، ۱۳۹۰، ص ۵۶). آنچه مسلم است باید در برنامه‌ریزی، واقعیت وجود این موانع و محدودیت‌ها را شناخت و با توجه به آن‌ها، محدوده امکانات و مقدرات را مشخص ساخت. (همان ص ۹۲). کلاس بانشاط یادگیری بهتری را به دنبال دارد، ثبات یادگیری را ملال‌آور می‌سازد. تنوع و شادابی لازمه کلاس درس است. فضای شاد و مفرح در کلاس سبب می‌شود تا فراگیران باروحیه‌ای قوی و با طراوت برای یادگیری هرچه بهتر اهتمام نمایند. (فرخ مهر، ۱۳۸۷، ص ۲۶).

قوانین یادگیری:

قوانین شناخته‌شده‌ای در رابطه با یادگیری وجود دارند که یادگیری آن‌ها در بهبود کیفیت و تسریع یادگیری اثرگذار است. با استفاده از این قوانین، می‌توان تجربه‌های یادگیری را برای فراگیران، بادوام‌تر و لذت‌بخش‌تر نمود.

۱- قانون آمادگی: یادگیرنده باید از لحاظ جسمی، عاطفی، ذهنی و عقلی به اندازه کافی رشد کرده باشد تا بتواند آموختنی‌های معینی را فراگیرد.

۲- قانون اثر: معلم باید فراگیران را یاری دهد تا از هر فعالیت یادگیری، نوعی رضایت شخصی احساس کنند و درس‌ها را با میل و رغبت یاد بگیرند.

۳- قانون تمرین: تکرار و تمرین در یادگیری و دوام آن تأثیر فراوان دارد؛ زیرا هر قدر عملی تکرار شود، آن عمل زودتر به صورت مهارت و عادت درمی‌آید و در اثر تکرار درست، تبحر ایجاد می‌شود.

۴- قانون تقدم: نخستین خاطرات کلاس درس بیشتر در ذهن باقی می‌مانند. به همین دلیل در نخستین روز تشکیل کلاس باید رفتار و برخورد معلم با فراگیران صحیح و منطقی باشد.

۵- قانون شدت: یک واقعه مهیج و جذاب، بیشتر از واقعه‌ای عادی و کسل‌کننده در ذهن باقی می‌ماند. معلم با آوردن مثال‌ها و نمونه‌های زنده و استفاده از فناوری آموزشی و به فعالیت واداشتن فراگیران حالتی پرتحرک و جذاب در کلاس ایجاد کند.

۶- قانون عدم کاربرد: مهارت و دانشی که به کار گرفته نشود، به تدریج فراموش خواهد شد. معلم باید موقعیت‌هایی تدارک ببیند تا فراگیران بتوانند آموخته‌های خود را به کار گیرند.

موانع یادگیری:

عواملی وجود دارند که ممکن است مانع یادگیری شوند

۱- کسل‌کنندگی: اگر یادگیری برای فراگیران خیلی آسان و یا فوق‌العاده دشوار باشد، و یا معلم در برانگیختن علاقه فراگیران و جلب توجه آنان کوتاهی کند، امر یادگیری کسل‌کننده می‌شود.

۲- پیچیدگی: معلمی که مطالب زیاد و پیچیده و متناقضی را بدون ربط دادن به هم بیان کند، یادگیری را دشوار می‌سازد.

۳- آزرده‌گی: رفتار و گویش رنج‌آور معلم، موجب آزرده‌خاطر فراگیر می‌شود. (صفوی، ۱۳۹۲، صص ۲۳-۲۵).

الگوهای تدریس: الگوهای تدریس در واقع الگوهای یادگیری هستند. معلمان با استفاده از این الگوها درحالی که به شاگردان در کسب اطلاعات، نظرات، مهارت‌ها، راه‌های تفکر و ابزار ابراز نظر خود کمک می‌کنند، نحوه یادگیری را نیز به آنان می‌آموزند. کار یک معلم در زمینه استفاده از روش‌های مختلف تدریس را می‌توان به کار یک نقاش تشبیه کرد. همان‌طور که یک نقاش

برای ترسیم و خلق یک تابلو نقاشی از رنگ‌های مختلف استفاده می‌کند و هرگاه لازم باشد آن‌ها را در هم می‌آمیزد تا اثری هنری خود را به بهترین شکل ممکن به وجود آورد؛ یک معلم هم پس از اینکه باروش‌های مختلف تدریس آشنا شد، در عمل و به هنگام تدریس، باید با تشخیص موقعیت، روش‌ها و فنون مناسب را انتخاب کند. (همان، ص ۱۵۱).

تربیت: تربیت عبارت است از فعالیتی هدفمند و دوسویه میان مربی و متربی به منظور کمک به متربی در راستای تحقق بخشیدن به قابلیت‌های وی و پرورش شخصیت او در جنبه‌های گوناگون فردی، اجتماعی، جسمی، عاطفی، اخلاقی، عقلانی. همت بناری، ۱۳۸۳، ص ۶۴.

دانش: منظور از دانش این است که فراگیر بتواند از طریق یادآوری یا بازشناسی، شواهدی را ارائه دهد، حاکی از این که اندیشه یا پدیده‌ای را که در جریان آموزش تجربه کرده به خاطر سپرده است. (رهباردار، ۱۳۸۴، ص ۳۱)

یکی از ناراحتی‌های اصلی معلمان این است که اغلب دچار احساس شکست می‌شوند؛ چون نمی‌توانند به موقع و درست آموزش دهند و از کمبود وقت تدریس شکایت دارند. بعضی تقصیر را به گردن جوانان امروز می‌اندازند؛ چون ظاهراً درس دادن به آن‌ها مشکل‌تر است. بچه‌های امروز از یک نظر متفاوت هستند؛ بچه‌های امروز خودشان دایره‌المعارف‌های سیار هستند؛ بنابراین وقتی عملکرد مدارس به اطلاعات رسانی و دانش محدود می‌شود، می‌بینند که فراگیران پیشروتر از آن‌ها، می‌گویند مدارس خسته‌کننده هستند. (گوردون، ۱۳۸۴، صص ۲۱۱-۲۱۲). معلمان خلاق و مبتکر، می‌توانند با انتخاب شعرهای مناسب، دامنه تجربیات فراگیران را وسعت بخشند؛ علاقه آن‌ها را به موضوع‌های مختلف افزایش دهند. معلمان با استفاده از شعر در عین یادگیری، ذهن فراگیران را همواره زنده و سرخوش نگه می‌دارند. شعر ابزاری است که هنوز جایگاه واقعی آن در تدریس موفق ناشناخته است. (رووف، ۱۳۸۷، ص ۱۵۰).

روش‌های تدریس:

روش تدریس را می‌توان به دو گروه عمده تقسیم کرد:

الف- روش تدریس غیرفعال (سنتی)

ب- روش تدریس فعال (نوین)

در روش تدریس غیرفعال، فقط معلم نقش فعال را در جریان تدریس به عهده دارد و فراگیران واکنش چندانی نشان نمی‌دهد. به عبارتی فراگیر برای مدرسه است؛ نه مدرسه برای فراگیر. تدریس سنتی، تنها وظیفه خود را در این می‌داند که حافظه فراگیر را از معلومات انباشته سازد و آن را به زیور علم بیاراید و با افکار بزرگ زینت بخشد. هدف در این بخش معرفی کلیه روش‌های تدریسی است که تاکنون ارائه شده است، روش‌ها به‌طور اختصار و مفید معرفی شده‌اند تا از پراکنده‌گویی مصون مانده باشد.

۱- روش عادت ورزی:

این الگو با مواجه ساختن فراگیران با یک موقعیت شگفت‌انگیز آغاز می‌شود. سپس شاگردان با طرح سؤالات و انجام آزمایشات، نظراتی به وجود می‌آورند و آن‌ها را آزمون می‌کنند. معلم کاوش‌های آنان را بررسی می‌کند و فعالیت‌های آنان را دسته‌بندی و چنان طراحی می‌نماید تا آن‌ها بتوانند به صورت جمعی با یکدیگر برای کشف دنیای خود تلاش کنند.

۲- روش تفکر استقرایی

در این الگو اطلاعاتی در اختیار فراگیران قرار می‌گیرد یا آنان خود اطلاعاتی گردآوری کرده و سپس آن‌ها را دسته‌بندی می‌کنند. معلم با انجام آزمایشی نحوه تفکر فراگیران و آنچه می‌بینند یا آنچه نمی‌بینند را تحت نظر قرار می‌دهد و به آنان کمک می‌کند تا با زمینه‌های مشکل‌دار دیگر به شیوه استقرایی برخورد نمایند. این الگو موردی بررسی کردن است.

۳- روش کاوشگری به شیوه محاکم قضایی:

در این الگو معلم درس خود را برای هدایت فراگیران در بررسی مسائل خطمشی عمومی و ارزش‌هایی که خود تدوین یافته است، آغاز می‌کند. معلم با پخش فیلمی، (صحنه محاکمه دادگاهی) از شاگردان می‌خواهد هر یک هر مسئله‌ای را که ملاحظه می‌کند، مطرح سازد و اطلاعات بیشتری درباره آن اوضاع و احوال درخواست نماید. سپس نظرات و پرسش‌های همه را گردآورده و تفاوت‌های میان موضوع‌های به نظر متضاد و ارزشی و خطمشی‌ها را مورد بحث قرار می‌دهند. (جوینس، ۱۳۹۱، صص ۳۰-۳۱). روش تدریس کاوشگری، به منظور رویارو ساختن مستقیم فراگیران با فرآیند علمی تدوین شده است. این روش بر مبنای این باور است که باید یادگیرنده را مستقل بار آورد. در این الگوی تدریس باید مفاهیم را به نحوی ارائه کرد که فراگیران نتوانند نسبت به مفهوم بی تفاوت باشند. (آقازاده، ۱۳۹۲، ص ۳۶۸).

۴- روش تفحص گروهی:

معلم درس خود را با نمایش صحنه‌ای از یک فیلم جنگی آغاز می‌کند. شاگردان در بیان واکنش‌های خود به صحنه مشارکت دارند. این الگو با رودررو ساختن شاگردان با اطلاعاتی که به زمینه‌ی کاوشگری می‌انجامد، آغاز می‌شود. سپس شاگردان، دنیای خود را از درون مورد کاوش قرار داده و با پیشرفت در کاوشگری شباهت‌ها و تفاوت‌ها در ادراکات را مورد ملاحظه قرار می‌دهند. (همان، ص ۶۰).

۵- روش استقرایی نگاره - کلمه:

این الگو بر اساس تحقیق درباره نحوه سوادآموزی فراگیران، به‌ویژه خواندن و نوشتن و نیز نحوه توسعه واژگان‌ها برای شنیدن و سخن گفتن تدوین یافته است. (آقازاده، ۱۳۹۲، ص ۶۰).

۶- روش کاوشگری علمی

الگوی کاوشگری علمی، فراگیران را از ابتدای کار وارد فرایند علمی می‌کند و به آنان در گردآوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها، بررسی فرضیه و نظریه‌ها، و تدبیر و تفکر بر دانش کمک می‌نماید. از این علوم می‌توان برای آشنایی فراگیران با علوم استفاده کرد. این الگو جهت تقویت زمینه استدلال و طرح سؤالات و فرضیه‌های مناسب به کار می‌رود و نه تنها در علوم طبیعی؛ بلکه در علوم اجتماعی و برنامه‌های مهارت‌آموزی با محتوای فردی و اجتماعی نیز استفاده می‌شود. (آقازاده، ۱۳۹۲، ص ۶۱).

۷- روش یاد یارها (کمک به حافظه):

یاد یارها، راهبردهای یادسپاری و جذب اطلاعات در ذهن هست. بعضاً یادسپاری را با تکرار و یادگیری طوطی‌وار اشتباه می‌گیرند؛ درحالی‌که از یاد یارها می‌توان برای کمک به فراگیران در چیرگی بر مفاهیم استفاده کرد. (همان، ص ۶۲). یاد یاری به‌مثابه روش یادگیری و تدریس بر این تأکید دارد که فراگیران بر مقدار زیادی از اطلاعات تسلط یابند و کنترل آگاهانه‌ای بر فرآیندها یا جریان‌های یادگیری‌شان داشته باشند. (همان، ص ۲۷۷).

۸- روش بدیعه پردازی:

این الگو در کلاس درس به‌صورت کارگاه‌ها ارائه می‌شود. الگوی بدیعه پردازی به‌صورت محرک مستقیم برای تفکر خلاق و افزایش همکاری و مهارت‌های مطالعه و احساس صمیمیت در میان فراگیران تدوین یافته است. (آقازاده، ۱۳۹۲، ص ۶۲). بدیعه پردازی به‌منظور افزایش خلاقیت افراد و گروه‌ها تدوین یافته است. مشارکت فراگیران در تجربه بدیعه پردازی، موجب ایجاد احساس روابط اجتماعی در بین آن‌ها می‌شود. (همان، ص ۲۳۶).

۹- روش پیش سازمان دهنده‌ها:

این الگو تدوین یافته تا فراگیران شناختی برای درک مطالب عرضه‌شده در سخنرانی، خواندن و سایر رسانه‌ها به وجود آورند. این الگو تقریباً برای هر محتوای قابل‌درک و یا فراگیران در هر سنی استفاده می‌شود. با بهره‌گیری از انواع پیش سازنده‌ها یادگیری غیرفعال یا انفعالی روش‌های تدریس سخنرانی و توضیحی به روش‌های فعال بدل می‌شوند. پیش سازنده‌های ارائه‌شده از سوی معلمان سبب می‌شود ذهن یادگیرندگان به تکاپو وادار گردد. این کار را پیش سازنده‌ها از طریق پیوند دادن

دانش پیشین یادگیرنده با مواردی که باید فراگرفته شوند عملی می‌سازد. پیش سازنده‌های مطلوب الزاماً دارای الگوهای ملموس، انواع قیاس‌ها و نمونه‌ها هستند. (همان، صص ۲۶۸-۲۶۹).

۱۰- روش باران در یادگیری:

این الگو، سیستم‌های تدریس به فراگیران در انجام تکالیف ساده یادگیری به صورت دوفره تا الگوهای پیچیده سازمان‌دهی را در برمی‌گیرد. (آفازاده، ۱۳۹۲، ص ۶۳).

۱۱- روش ایفای نقش: الگوی ایفای نقش، فراگیران را برای فهم رفتار اجتماعی، نقش خود در تعامل اجتماعی و راه‌های مؤثر حل مسائل هدایت می‌کند. این الگو را به‌ویژه برای کمک به فراگیران در بررسی ارزش‌های اجتماعی خود و تفکر بر آن‌ها تدوین کرده‌اند. ایفای ۱۷- روش سخنرانی در روش سخنرانی، معلم کم‌وبیش بدون وقفه در کلاس صحبت می‌کند. شاگردان به سخنان معلم گوش می‌دهند و یادداشت برمی‌دارند و سپس درباره سخنان معلم می‌اندیشند؛ ولی با او گفتگو نمی‌کنند. در نهایت ممکن است سؤال و جواب‌هایی جهت تبیین مسئله ردوبدل شود؛ اما جنبه تبادل نظر و بحث ندارد. در این روش معلم ترجیح می‌دهد که سخنانش قطع نشود و تا پایان ادامه یابد. از محاسن این روش این است که معلم می‌تواند کلاس‌هایی که تعداد شرکت‌کنندگان در آن‌ها زیاد است اداره کند و مطالب نسبتاً زیادی را در مدت کوتاهی آموزش دهد. اما از محدودیت‌هایی این روش این است که معلم در آن متکلم وحده و فعال است و دانش‌آموزان غیرفعال می‌باشند و این موجب خستگی آنان می‌شود؛ لذا در این روش نباید مطالب آن‌چنان طولانی باشد و بهتر است با مثال‌های مناسب و مستدل و گاهی بذله‌گویی همراه باشد. صفوی، ۱۳۹۲، ص ۱۱۰).

۱۲- روش حل مسئله:

مسئله، معمولاً به محیط بیرونی فرد مربوط می‌شود. مانند معما و مسئله ریاضی که برای هرکدام یک‌راه‌حل و پاسخ مشخص یافت می‌شود. حل مسئله از طریق آزمایش و خطا، بینش و شناخت، تحلیل و روش دیویی انجام می‌گیرد. روش آزمایش و خطا، قاعده و اصول معینی ندارد و موجب اتلاف وقت می‌شود. روش بینش و شناخت، به کشف قواعد و الگوی روابط و یا اصولی که در مسئله نهفته است دلالت دارد. روش تحلیل، تدریجی و گام‌به‌گام و به فهم کامل کلیه مراحل نیاز دارد. در تحلیل، علت پدیده‌ها تشریح می‌شود. روش دیویی، حل مسئله با پیدا کردن عواملی که موجب مسئله شده‌اند آغاز می‌شود. در این روش پس از مشخص کردن علل مسئله، راه‌حل‌های ممکن را معین کرده و بهترین راه‌حل را انتخاب می‌کند. این روش یکی از روش‌های فعال تدریس است. اگر روش تدریس حل مسئله به‌درستی سر کلاس اجرا شود، فراگیران می‌کوشند تا برای حل مسئله با استفاده از تمام افکاری که دارند، در کلاس راه‌حلی بیابند و آن را ارائه دهند. (همان، صص ۱۱۷-۱۱۹).

۱۲- روش اکتشافی:

یادگیری اکتشافی فرآیندی است که در آن فراگیر باید مسئله موردنظر را مشخص کند، راه‌حل‌های ممکن را برای آن در نظر گیرد و سرانجام به قوانین کلی و قابل‌تعمیم برسد. (همان، ص ۱۱۵)

۱۳- روش مباحثه‌ای:

روش مباحثه از کهن‌ترین روش‌هایی است که در طول تاریخ تعلیم و تربیت به‌کاررفته است. در این روش معمولاً معلم با طرح یک سؤال یا بیان مطلبی بحثی را آغاز می‌کند و فراگیران را در بحث آزاد می‌گذارد. فراگیران به‌محض اینکه خود را آزاد می‌یابند، برای اظهارنظر و شرکت در بحث از یکدیگر سبقت می‌گیرند و گفتگوی آنان با شوق فراوان ادامه پیدا می‌کند. صفوی، ۱۳۹۲، ص ۱۲۰).

۱۴- روش واحد کار (پروژه):

واحد کار درجایی شروع می‌شود که درس خاتمه می‌یابد. معلم باید فراگیرانش را تشویق کند که بر اساس علائق و تمایلاتشان و پس از آموختن اصول اساسی درس، تکلیفی را به‌صورت واحد کار و به‌طور فردی یا گروهی انجام دهند. واحد کار، مستلزم انجام کار عملی است و اغلب در خارج از کلاس و مدرسه صورت می‌گیرد. (همان، ص ۱۳۱).

۱۵- روش گروه‌های کوچک:

در این روش فراگیران کلاس به گروه‌های کوچک تقسیم می‌شوند و هر یک مستقلاً به یادگیری می‌پردازند. در چنین موقعیتی معلم، انتقال‌دهنده دانش نیست؛ بلکه نقش هماهنگ‌کننده فعالیت‌ها را بر عهده دارد. (همان، ص ۱۳۳).

۱۶- روش یادگیری فردی:

این روش جنبه انفرادی دارد و در درون فرد انجام می‌شود. معمولاً نتایج یادگیری را با تغییراتی که در رفتار فراگیر به وجود می‌آید، اندازه‌گیری می‌کنند. روش یادگیری فردی با سطح توانایی و علایق هر فراگیر مطابقت می‌یابد. این روش در مکتب‌خانه‌های قدیم ایران به کار می‌رفت؛ به این ترتیب که هر فراگیر مطابق توانایی و معلوماتش بسته‌ای دریافت می‌کند که در آن برایش تکالیفی معین شده است. (همان ص ۱۳۴).

۱۷- روش آزمایشی:

آزمایش، فعالیتی است که در جریان آن فراگیران با به کار بردن وسایل درباره مفهومی خاص عملاً تجربه کسب می‌کنند. آزمایش معمولاً در آزمایشگاه انجام می‌گیرد؛ اما نداشتن آزمایشگاه مجهز نباید مانع انجام آزمایش شود. در بعضی موارد برای انجام دادن آزمایش، وسایل بسیار ساده‌ای لازم است که معلم و فراگیر می‌توانند به آسانی آن‌ها را تهیه کنند. (همان، ص ۱۳۴).

۱۸- روش نمایشی

روش نمایشی بر اساس مشاهده استوار است. ابتدا معلم عملاً جریان کاری را در برابر چشم فراگیران انجام می‌دهد و آنگاه فراگیران همان کار را شخصاً تکرار می‌کنند. با استفاده از این روش می‌توان مهارتی را به تعداد زیادی از افراد و در طی زمانی کوتاه ارائه نمود. (صفوی، ۱۳۹۲، ص ۱۳۹).

۱۹- روش گردش علمی

گردش علمی، کاری است عملی که بیرون از کلاس، آزمایشگاه یا کتابخانه صورت می‌گیرد. فضای آزاد و بدون سقف از بهترین مکان‌های طبیعی آموزش است. در محیط بیرون از کلاس، فراگیر چیزهایی می‌یابد که با گزینه ذاتی او تطبیق می‌کند. پرندگان، حیوانات، گیاهان، درخت‌ها، مزرعه، جنگل، کوه‌ها، جویبارها، باغچه، پارک، استخر و مملو از چیزهای جالبی است که فراگیر را به شگفتی وامی‌دارد و حس کنجکاوی او را برمی‌انگیزد. به‌طور کلی گردش علمی می‌تواند دیدار از یک شهر، موزه، نمایشگاه، کارخانه و غیره که در محیط سکونت موجود است باشد. (همان، ص ۱۴۱). در مواردی که امکان مشاهده و بررسی مصادیق عینی محتوای درسی خارج از محیط آموزشگاه مقدور باشد، از روش گردش علمی استفاده می‌شود. گردش علمی می‌تواند محدود و کوتاه‌مدت و یا درازمدت باشد. (همان، ص ۸۱). در گردش علمی ابتدا میدان فعالیت و کار پروژه تحقیق باید محدود شود؛ سپس محل مورد مطالعه را قبلاً انتخاب کرده و نامه‌های مربوط به کسب اجازه از والدین و سایر مجوزات همکاری کادر مدرسه باید اقدام شود. معلم درس‌هایی که با گردش علمی ارتباط دارد، قبلاً باید برای فراگیران تدریس کند. گردش علمی رازمانی می‌توان موفق نامید که اولاً مفید باشد و فراگیران در آن فعال باشند و هیجان و نشاط به دنبال داشته باشد. (همان، ص ۴۰)

۲۰- روش فن تمرین:

تمرین، یکی از فنونی است که از دیرباز در امر آموختن به کار می‌رفته است. مسئولیت معلم در دادن تمرین‌های مناسب به فراگیران هست. فراگیر باید بداند که تمرین به‌خودی‌خود هدف نیست؛ بلکه از طریق آن می‌توان به نتایج یادگیری رسید. (همان، صص ۱۵۰-۱۵۱).

۲۱- روش غیرمستقیم - مشاوره‌ای:

در این الگو معلم نقش مشاور را ایفا می‌کند. معلم در این الگوی غیرمستقیم باید به‌طور فعال موجبات همراهی لازم را فراهم سازد و در هنگام تلاش فراگیران، در حل مسائل خود کمک‌های لازم را در اختیارشان قرار دهد. (جوپس، ۱۳۹۱، ص ۶۶).

یکی از مهم‌ترین کاربردهای الگوی تدریس یادگیری مشاوره‌ای یا غیرمستقیم، زمانی است که کلاس بسیار راکد است و معلم تلاش می‌کند فراگیران را به هر قیمتی شده از طریق دادن تمرین و عرضه مطالب درسی به حرکت درآورد. (آقازاده، ۱۳۹۲، ص ۲۸۱).

۲۲- روش شبیه‌سازی:

معلم موضوع موردنظر برای کشف، مفاهیم موجود در شبیه‌سازی واقعی و توضیحی برای خود شبیه‌سازی ارائه می‌دهد. معلم در این نقطه صحنه را با ارائه قواعد، نقش‌ها، روال کار، نمره دهی، نوع تصمیمات موردنظر، و هدف‌های شبیه‌سازی به شاگردان فراهم می‌سازد. معلم فراگیران را در نقش‌های گوناگون می‌گذارد. (همان، ص ۴۱۶). این الگو از علم سایبرنتیک که همه رفتار انسانی را در یک طرح قابل حرکت درمی‌آورد کمک می‌گیرد. در این الگو توضیح دادن، رجوع دادن (کنترل مشارکت فراگیران در بازی و دادن نقش‌ها به افراد مناسب)، مربیگری گروه مشاوره در ایفای بهتر نقش)، مباحثه (درباره میزان نزدیکی کار شبیه‌سازها با جهان واقعی). معلم شبیه‌سازی‌های موجود و آماده را در برنامه درسی وارد کند، یادگیری موجود در بازی را روشن و تقویت نماید و فعالیت را معنادار سازد. (همان، ص ۱۰۴).

۲۳- روش نگاره:

الگوی نگاره، کلمه استنتاج الگوی تدریس جهت یافته به سوی کاوشگری است که ساختارش داربست‌هایی برای انجام تکالیف پیچیده‌تر شاگردان است. این الگو برنامه‌ای درسی چندجانبه برای کسانی که خواندن و نوشتن را آغاز می‌کنند فراهم می‌کند. معلم که با کل کلاس یا با گروه‌های کوچک فراگیران کار می‌کند، از حرکاتی چون شکل دادن و استفاده از تعمیم تحلیل آواشناسی ساختاری، درک خواندن کلمه، عبارت، جمله، پاراگراف، و سطوح متن گسترش یافته؛ تألیف با کلمه، جمله و مشاهده استفاده می‌کند. شاگردان نگاره را بررسی می‌کنند و سپس از آن کلمات را بیرون می‌کشند. (جویس، ۱۳۹۱، ص ۱۳۵-۱۳۶).

الگوی تدریس نوین :

الگو معمولاً به نمونه کوچکی از یک شی یا به مجموعه‌ای از اشیای بی شمار گفته می‌شود که ویژگی‌های مهم و اصلی آن شی بزرگ یا اشیا را داشته باشد. الگوی تدریس چهار چوب ویژه‌ای است که عناصر مهم تدریس در درون آن قابل مطالعه است. انتخاب یک الگوی تدریس بستگی به نوع آگاهی معلم از فلسفه و دیدگاه‌های تعلیم و تربیت خواهد داشت. عملکرد و رفتار ما معمولاً تحت تاثیر باورهای ماست. اگر به عنوان مثال علمی ترش کنیم خواهیم گفت: رفتارها تحت تاثیر نظریه‌هایی که در ذهن ماست و ما آن را پذیرفته ایم، نظراتی که رفتار من را می‌سازد. اما رفتار من قبل از اینکه ساخته بشود یک قبلی برایش انتخاب می‌کنیم و یا یک چهار چوبی. آن چهار چوب را "الگو" می‌گوییم. بنابراین منبع و منشا الگو نظریه است. نظریه‌های مختلف الگوهای مختلف را می‌سازند. به همین دلیل در نظام‌های آموزشی در تدریس و یادگیری الگوهای متعددی داریم، زیرا نظریه‌های مختلفی داریم. الگو همان مدل یا نمونه است. باید بدانیم که وقتی می‌گوییم نمونه‌ای از این نمونه باید ویژگی کامل را داشته باشد. بنابراین نمی‌توانیم از یک جا برداریم بلکه باید از جاهای مختلفی برداریم. بنابراین اگر یک الگوی تدریس یا چهار چوبی را با رضایت انتخاب کردیم، این چهار چوب باید نماینده آن نظریه یا یافته‌های علمی آن مجموعه بزرگی که می‌خواهیم بر اساس آن حرکت کنیم را داشته باشد. با این نگاه به الگو، الگو عام‌تر از تدریس است.

طبق تعریف: تدریس فعالیتی است که در داخل یک الگو صورت می‌گیرد. الگو، چهارچوب نوع فعالیت و یا متدولوژی را مشخص می‌کند. در فرایند آموزش الگوهای متعددی داریم. (قربانی ۱۳۸۲: ۶-۲).

الگوی دریافت مفهوم

این الگو برای یاد دادن نحوه طبقه بندی کردن، نحوه فکر کردن و چگونگی دریافت مفهوم به دانش آموزان اهمیت دارد. در این الگو معلم به عنوان حامی و هدایت گر فرضیه‌های دانش آموزان است به نحوی که از قبل مفاهیم را انتخاب و در نمونه

های مثبت و منفی سازمان می دهد و فراگیران را جهت نیل به این مفهوم هدایت می کند. این الگو دانش آموزان قادر به مفهوم سازی پیشرفته، مفاهیم خاص، استدلال استقرایی، تسلط و آگاهی به چشم اندازها، دورنماها، تحمل ابهام و حساسیت به استدلال منطقی در ارتباطات می نماید. مراحل الگوی تدریس دریافت مفهوم به شرح زیر است:

• عرضه مطالب و شناسایی مفهوم

• آزمون دستیابی به مفهوم

• تحلیل راهبردهای تفکر

الگوی تفکر استقرایی

این الگو باعث بهبود ظرفیت تفکر، گردآوری، سازماندهی و کنترل اطلاعات و نام گذاری مفاهیم میشود. به بیان دیگر این الگو باعث گردآوری اطلاعات سازماندهی و کنترل مطالب میشود. در این الگو معلم آغازگر فعالیت است، زیرا فعالیتها از قبل به وسیله معلم تعیین می شوند، اما جو همکاری و دوستانه بین معلم و شاگردان وجود دارد. تماس یکایک دانش آموزان برای دسترسی به اطلاعات فراهم نماید. این الگو منجر به افزایش آگاهی فردی و رشد خود کنترلی دانش آموزان می گردد و در همه سطوح تحصیلی کاربرد دارد.

مراحل تدریس الگوی تفکر استقرایی عبارتند از:

• تکوین مفهوم

• تفسیر مطالب

• کاربرد اصول یا عقاید

الگوی آموزش کاوشگری

این الگو باعث تقویت استدلال فراگیران، شناخت مفاهیم، فرضیه ها و آزمون آنها در دانش آموزان می شود. در این الگو جو همکاری بین معلم و شاگردان وجود دارد، ولی سیستم اجتماعی بیشتر توسط معلم به ترغیب فراگیران جهت آغاز کاوشگری می پردازد و شیوه های کاوشگری را به آنها یاد می دهد، این الگو منجر به یادگیری و تقویت مهارتهای جریان علمی، کاوشگری خلاق، تقویت روح خلاقیت، استقلال در یاد گیری، تحمل ابهام و موقتی بودن دانش در دانش آموزان می شود.

مراحل تدریس الگو عبارت است از :

• مواجه نمودن فراگیران با مسئله

• گردآوری داده ها در خصوص مسئله و اثبات آن

• طبقه بندی داده ها (اطلاعات)

• تجزیه و تحلیل داده ها

• تحلیل جریان کاوش

الگوی پیش سازمان دهنده

این الگو باعث یادگیری با معنا در دانش آموزان می شود و در آن معلم، ساخت ذهنی را در دست دارد و همواره مطالب قبلی تمیز دهنده را در دست دارد و همواره مطالب یادگیری را به سازمان دهندگان ارتباط می دهد و به شاگردان کمک می کند تا مطالب جدید را از مطالب قبلی تمیز دهند این الگو منجر به تقویت مفاهیم، درون سازی معنی دار اطلاعات و افکار، عادت به تفکر منظم و منطقی و تقویت روحیه کاوشگری در دانش آموزان می شود، و برای کلیه سطوح تحصیلی مناسب است. مراحل پیش سازمان دهنده:

۱- از طریق روشن کردن منظور درس به وسیله مثال و تکرار.

۲- ارائه مطالب، یا وظیفه مورد نظر برای دانش آموزان با یک نظم منطقی.

۳- تحکیم سازمان شناخت از طریق یادگیری فعال و توافق مجدد و یک نظم منطقی.

۴- تحکیم سازمان شناخت از طریق یادگیری فعال و توافق مجدد و یکپارچه.

الگوی یادسپاری

این الگو باعث تاکید بر پردازش اطلاعات، افزایش یادسپاری و درونی کردن اطلاعات در دانش آموزان می شود. معلم و شاگردان بصورت یک گروه برای دادن مطالب جدید جهت یادسپاری تلاش می کنند. این الگو نیاز به عکس، وسایل مجسم، فیلم و سایر مطالب دیداری و شنیداری دارد. معلم شاگردان را در تعیین موضوعها، جهتها و تصویرهای کلیدی یاری می کند. این الگو دانش آموزان را در تسلط بر حقایق و افکار سیستمی برای یادسپاری تقویت قدرت ذهنی و افزایش یادسپاری کمک و در تمام مراحل و سنین کاربرد دارد. مراحل تدریس این الگو عبارت است از:

۱- توجه به مطالبی که باید یادسپاری شوند. از طریق خط کشیدن زیر آنها و ...

۲- ایجاد ارتباط از طریق فنون کلمه کلیدی و کلمه جایگزین

۳- بسط تصاویر

۴- تمرین و یاد آوری به منظور آموخته شدن کامل

الگوی رشد عقلی

این الگو باعث سازگاری و متناسب نمودن آموزش با مراحل رشد فراگیران میشود. در این الگو کاوشگری در جوی اجتماعی و عقلی آزاد همراه است. معلم باید جو تسهیل کننده ای ایجاد تا شاگرد احساس خود را آزادانه بیان کند. این الگو منجر به تقویت جنبه های انتخابی رشد شناختی و جنبه های عاطفی و اجتماعی در دانش آموزان می شود. مراحل تدریس الگو عبارتند از:

۱- به وجود آوردن موقعیتی که مطابق رشد دانش آموز باشد.

۲- کاوشگری از طریق دریافت پاسخهای دانش آموزان.

۳- انتقال از طریق بررسی استدلال دانش آموزان.

الگوی کاوشگری علمی

این الگو باعث آموزش علمی به سبکهای مشخص و آموزش مفاهیم بنیادی در دانش آموزان می گردد. رسالت معلم در این الگو پرورش کاوشگری، ایجاد جوی توأم با همکاری و داشتن انعطاف است. این الگو منجر به دانش علمی تعهد به کاوشگری علمی، ژرف اندیشی و روح مهارت همکاری در دانش آموزان می شود. مراحل این الگو عبارتند از:

۱- فراهم آوردن زمینه جستجو برای دانش آموزان.

۲- تعیین مسئله از سوی دانش آموزان.

۳- مشخص کردن مسئله در هر جستجو توسط دانش آموزان.

۴- دانش آموزان حدس در خصوص راههای توضیح مشکل می پردازند.

الگوی تدریس غیر مستقیم

این الگو باعث مشارکت فراگیران در یادگیری شده و به آنها یاد می دهد که چگونه خود را به فراگیری مطالب پرداخته و مسائل را حل نمایند. معلم نقش هادی، راهنما و تسهیل کننده را دارد و دانش آموز آغاز کننده به نحوی که معلم به دانش آموزان کمک می کند تا مسائل را تعریف و برای حل موفقیت آمیز آنها اقدام نمایند. همچنین معلم بایستی مکانی آرام توأم با جو مثبت و اطلاعات مورد نیاز برای دانش آموزان فراهم نماید. این الگو دانش آموزان را قادر به افزایش آگاهی فردی، رشد خود، هدفهای اجتماعی و تحصیلی متنوع می نماید. مراحل تدریس این الگو عبارتند از:

۱- تعریف موقعیت توسط فراگیر به نحوی که معلم ابراز احساسات را ترغیب می کند.

۲- کشف مشکل بوسیله دانش آموزان.

۳- رشد بینش توسط بحث دانش آموزان در باره مسئله و حمایت معلم از آنها.

۴- برنامه ریزی و تصمیم گیری توسط دانش آموزان .

۵- یکپارچگی از طریق توسعه بینش دانش آموزان در خصوص مسئله و حمایت معلم از آنها.

الگوی بدایع پردازی (افزایش تفکر خلاق)

هدف این الگو افزایش تفکر خلاق و مشکل گشایی در مواقع خاص، بر هم زدن سنتهای متداول و گسترش افقهای فردی و اجتماعی در دانش آموزان است. معلم سوالاتی از دانش آموزان می نماید، ولی پاسخ دانش آموزان کاملاً باز است و معلم بایستی کمک کند تا شاگردان تفکر خود را بسط دهند این الگو باعث رشد خلاقیت و نوع آوری، همبستگی گروه و بر هم زدن سنتها در نزد انظار می شود.

مراحل تدریس الگو عبارتند از: www.zibaweb.com

۱- توصیف وضعیت جدید به کمک معلم

۲- قیاس مستقیم به نحوی که معلم قیاس مستقیم (مقایسه ساده از دو موجود یا دو مفهوم) را پیشنهاد و از شاگردان می خواهد آنها را توصیف کنند.

۳- قیاس شخصی به نحوی که معلم شاگردان را به قیاس مستقیم (شدن) ترغیب میکند.

۴- مقایسه قیاسها از طریق شاگردان

۵- توضیح تفاوتها به کمک شاگردان

۶- اکتشاف به کمک شاگردان

۷- قیاس زایی، شاگردان مجدد به بیان شباهتها و تفاوتهای قیاس می پردازند.

الگوی آگاهی یابی

اهداف این الگو کمک به دانش آموزان برای توسعه آگاهی از توانایی های خویشتن در تفکر و احساسات گروهی، مناسب انسانی و ایجاد تصور ذهنی از خود است. معلم باید در این الگو انعطاف پذیر باشد. این الگو منجر به افزایش آگاهی، خود یک پارچگی روابط میان فردی می شود. مراحل این الگو عبارتند از :

۱- مشخص کردن تکلیف برای شاگردان از طریق ایجاد محیط امن برای آنها

۲- بحث و تحلیل در خصوص گام اول

الگوی دیدار در کلاس درس

این الگو برای کمک به فراگیران در پذیرش مسئولیت رفتار و شرایط اجتماعی است معلم بایستی دارای شخصیتی صمیمی و ماهر در فنون بحث میان فردی باشد و بیشتر اقدامات کنترل، ولی با دانش آموزان سهیم است. این الگو باعث استقلال و خود محبت دهی و آزاد اندیشی می شود. مراحل الگو عبارتند از:

۱- استقرار فضایی از پذیرش مشارکت (تشویق دانش آموزان برای مشارکت و سخن گفتن)

۲- طرح مسئله برای بحث بوسیله دانش آموزان یا معلم و بررسی پیامدهای آن

۳- بررسی قضاوت ارزشی توسط فراگیران در خصوص مسئله

۴- تعیین اقدام دیگر جایگزین از طریق توافق دانش آموزان که کدام مسئله را پیگیری نمایند.

۵- التزام علمی دانش آموزان در برابر جمع

۶- پیگیری رفتاری از طریق سنجش رفتارهای جدید ایجاد شده در دانش آموزان .

الگوی پژوهش گروهی (تفحص گروهی)

این الگو برای کمک به دانش آموزان در تقویت مردم سالاری، تشریک مساعی و آموزش آنها از طریق همکاری کاوشگرانه در فهم و مسائل اجتماعی و تحصیلی است در این الگو معلم مانند یک مشاور عمل می کند و بایستی بتواند به درخواستهای دانش آموزان پاسخ دهد و به کمک آنها نیازمندیهای آموزش را فراهم آورد. این الگو نیازمند یک جو مثبت برای استدلال و

مذاکره می باشد و در همه سنین و سطوح تحصیلی و انجام کارهای گروهی کاربرد مناسبی دارد. این الگو در نهایت منجر به کاوشگری منظم، کنترل و پویا موثر گروهی، تقسیم کار، مردم سالاری، تعهد و تمایل نسبت به کاوشگری و هم کوششی در دانش آموزان می شود.

الگوی آموزش آزمایشگاهی

این الگو باعث افزایش فهم اجتماعی، مهارت، توانایی یادگیری و تقویت کار گروهی در دانش آموزان می شود. معلم در این الگو نقش مشاور را ایفا نموده و دانش آموزان را حمایت می نماید. در نهایت منجر به تقویت یادگیری و آموزش در بستر پژوهش در آنها می شود. این الگو برای کلیه دروس به ویژه علوم دقیقه و در تمام دوره های تحصیلی و سنین مختلف کاربرد دارد.

الگوی کاوشگری علوم اجتماعی

این الگو باعث درک مسائل اجتماعی، از قبیل مردم شناسی، جامعه شناسی، فرهنگ شناسی، مهارت عقلی، آموختن اطلاعات، تشکیل مفاهیم و استفاده مناسب از مفاهیم در دانش آموزان می شود. در این الگو معلم موقعیت کاوشگری را ایجاد و از دانش آموزان می خواهد تا به بررسی و نتیجه گیری در مورد آن بپردازند. این الگو در تمام سنین و دوره های تحصیلی به ویژه در درس علوم اجتماعی کاربرد دارد. و در نهایت باعث تقویت فهم و درک دانش آموزان در خصوص مسائل اجتماعی می شود.

الگوی یادگیری در حد تسلط آموزش مستقیم

(نظریه اجتماعی یادگیری)

هدف این الگو ایجاد و تقویت مهارتهای اساسی، مطالب آموختنی از ساده به مشکل و دادن مطالب درسی به صورت انفرادی به دانش آموزان و استفاده از تکنولوژی دیداری و شنیداری و دانش آموزان است. در این الگو معلم حامی دانش آموزان است و به آنها کمک می کند تا مستقل یاد بگیرند. این الگو در نهایت دانش آموزان را قادر به تسلط بر محتوای علمی، تقویت انگیزه درس خواندن، توانایی کنترل خود و تقویت عزت نفس می نماید. این الگو در همه دوره های آموزشی و سنین مختلف کاربرد دارد.

الگوی آموزش برای رشد مفهوم و مهارت

این الگو معمولاً به دو صورت زیر است:

۱- الگوی نظریه و عمل:

مانند یک مهارت ریاضی که در آن مهارت با نشان دادن ممارست، باز خورد و نظارت در هم می آمیزد تا دانش آموز بر آن مهارت تسلط یابد.

۲- شبیه سازی که از توصیف موقعیت های زندگی ایجاد می شود.

مثال: معلم در درس جغرافیا، کره زمین است و یا از مولاژ استفاده می کند و اندامها و دستگاه های مختلف بدن انسان را نشان می دهد. در این الگو معلم نقش هادی و راهنما را دارد و بایستی یادگیری با تشکیل شرکت سهامی فکر بین دانش آموزان و معلم انجام گیرد این الگو در همه سنین و سطوح تحصیلی کاربرد دارد و در نهایت باعث افزایش مفاهیم و مهارتهای آگاهی درباره سیستمهای اجتماعی، همدردی، آگاهی از تنش تغییر و احساس اثر بخشی در دانش آموزان می شود. (محمدی، ص ۴۹، ۱۳۸۳).

روش تدریس بارش مغزی

روش بارش فکری یا یورش مغزی (Brain Storming) به معنی استفاده از مغز برای یورش به یک مسئله است بارش فکری عبارتست از اجرای یک روش گردهمایی که گروهی می کوشند برای یک مسئله بخصوص با ارائه تمامی ایده های خود راه حلی بیابند.

شرایط:

- هر تعداد از دانش آموزان می توانند در این روش شرکت کنند اما هرچه زمان جلسه کوتاهتر باشد، تعداد شرکت کننده ها نیز باید کمتر باشد.
- تعداد افراد یک گروه معمولا ۴ تا ۵ نفر مناسب است ولی تا ۱۵ نفر نیز می تواند باشد.
- هر موضوعی که انتخاب می شود باید دانش آموزان اطلاعات مختصری در مورد آن داشته باشند و با انگیزه کافی در مورد آن به ارائه ایده بپردازند.
- همه دانش آموزان باید بدانند که کمیت نظرات ارائه شده بسیار مورد توجه شماست .
- دانش آموزان باید ابتدا با قواعد بارش فکری آشنایی کافی داشته باشند.

قوانین کار گروهی در روش بارش فکری

- ۱- هرچه تعداد ایده ها بیشتر باشد بهتر است.
- ۲- هیچ ایده ای توسط اعضای گروه حذف نمی شود و هیچ ایده ای نادیده گرفته نمی شود.
- ۳- انتقاد و اعتراض ممنوع است.
- ۴- قضاوت در مورد ایده ها ممنوع است.
- ۵- مخالفت ممنوع است.
- ۶- اعضای گروه باید با توجه به نظرات یکدیگر ایده ی جدید بسازند.
- ۷- تمامی ایده ها غیر از شوخی های آشکار پذیرفتنی است.
- ۸- سرگروه مسئول برقراری نظم و رعایت نوبت در گروه است.
- ۹- نظرات غیر عادی و دور از ذهن نیز دارای اهمیت هستند.

مراحل اجرای الگوی تدریس بارش فکری:

- ۱- طرح موضوع:
  - انتخاب و ارائه ی یک موضوع یا مسئله
  - طرح سوالات ایده برانگیز
- ۲- گروه سازی و شرح قوانین:
  - تشکیل گروه ها
  - تعیین سرگروه و منشی
  - اعلام قوانین روش بارش فکری
- ۳- بارش ایده ها
  - تمرکز دادن دانش آموزان بر روی دادن ایده و بروز آن
  - تاکید معلم بر روی بیان تمامی ایده ها و تعداد هرچه بیشتر آنها
- ۴- طبقه بندی ایده ها
  - دسته بندی ایده ها و تنظیم آنها به ترتیب اولویت
  - حذف ایده های مشابه و نامناسب
- ۵- ارزشیابی ایده ها
  - ارائه ایده های نهایی و پالایش شده
  - اصلاح ایده های نادرست از نظر علمی

• قضاوت در مورد ایده ها و تاکید روی ایده های نو و خلاق

نتیجه گیری:

در راستای اجرای تحول بنیادین آموزش و پرورش، اجرا نمودن موارد زیر لازم الاجرا هست. ارتقای بصیرت دینی، سیاسی و رشد و تعالی معنوی و اخلاقی معلمان و فراگیران؛ گسترش فرهنگ پژوهش، خلاقیت و نوآوری- نظریه پردازی و مستندسازی تجربیات علمی؛ تربیتی با استفاده بهینه از دانش و تجربه نخبگان و پیشکسوتان آموزش و پرورش و اساتید دانشگاه و حوزه علمیه؛ بهره مندی هوشمندانه از فناوری های نوین و روش های فعال و تعالی بخش؛ در این مقاله با بیان قوانین و موانع یادگیری، روش های عادت ورزی، تفکر استقرایی، کاوشگری به شیوه محاکم قضایی، تفحص گروهی، استقرایی نگاره - کلمه، کاوشگری علمی، یاد یارها (کمک به حافظه)، بدیعه پردازی - پیش سازمان دهنده ها یاران در یادگیری، ایفای نقش، تعاملی، پاداش و تنبیه، روابط انسانی گازدا، سقراطی، توضیحی، سخنرانی، حل مسئله، اکتشافی، مباحثه ای، واحد کار (پروژه)، گروه های کوچک، یادگیری فردی، آزمایشی، نمایشی، گردش علمی، فن تمرین، غیرمستقیم - مشاوره ای، شبیه سازی، نگاره، جهت تحول به سمت تعالی معرفی شده اند، توصیه می شود معلمان و اساتید به این موارد توجه کرده و کار تدریس خود را بیش از پیش با موفقیت پیش ببرند.

منابع

قرآن کریم

- آقازاده، محرم، روش های نوین تدریس، تهران: نشر آبیژ، چاپ هفتم، ۱۳۹۲
- اعرافی، علی رضا، حاجی ده آبادی، محمدعلی، صادق زاده قمصری، علی رضا، مجموعه مقالات همایش تربیت در سیره و کلام امام علی (علیه السلام)، تهران: نشر تربیت اسلامی، چاپ اول، ۱۳۷۹.
- بیابان گرد، اسماعیل، روش های پیش گیری از افت تحصیلی، تهران: نشر انجمن اولیا و مربیان، چاپ ششم، ۱۳۸۷
- پاکپور، یونس، زمینه فناوری آموزشی، تهران: نشر دیدار، چاپ اول، ۱۳۹۰
- جویس، بروس، مارشاول با همکاری امیلی کالهن، ترجمه محمدرضا بهرنگی، الگوهای تدریس ۲۰۰۴، تهران: نشر کمال تربیت، چاپ هشتم، ۱۳۹۱
- جویس، بروس، کالهن، امیلی، هاپکینز، دیوید، الگوهای یادگیری ابزارهایی برای تدریس، ترجمه مهر محمدی، محمود، عابدی، لطفعلی، تهران: نشر سمت، چاپ پنجم، ۱۳۹۰
- حسینی ادیانی، سید ابوالحسن، آشنایی با نظام تربیتی اسلام، قم: نشر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، چاپ دوم، ۱۳۹۳
- تقی پور ظهیر، علی، برنامه ریزی درسی برای مدارس ابتدایی در هزاره سوم، تهران: نشر آگه، چاپ سوم، ۱۳۹۲
- دل شاد تهرانی، مصطفی، ماه مهرپرور؛ تربیت در نهج البلاغه، تهران: نشر دریا، چاپ دوم، ۱۳۷۹.
- رشاد، علی اکبر، دانشنامه امام علی (علیه السلام)، تهران: نشر آثار پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۰.
- رووف، علی، کارمایه معلمان در گذر از یاددهی به یادگیری، تهران: نشر مدرسه، چاپ چهارم، ۱۳۸۸.
- .....، یاد دادن برای یاد گرفتن، تهران: نشر مدرسه، چاپ پنجم، ۱۳۸۷
- رحال زاده، رضا، روش های برتر تدریس با تأکید بر انواع طراحی آموزشی، تهران: نشر جهاد دانشگاهی، چاپ دوم، ۱۳۸۷
- رهباندار، حمید، الگوهای ارزشیابی آموزشی و ارزیابی آزمون های پیشرفت تحصیلی، مشهد: نشر آیین تربیت، چاپ اول، ۱۳۸۴.
- ۱۶- شکاری نژاد، علی اکبر، روان شناسی تربیت و تدریس، تهران: نشر اطلاعات، چاپ اول، ۱۳۸۷

- صفوی، امان اله، کلیات روش‌ها و فنون تدریس، تهران: نشر معاصر، چاپ پانزدهم، ۱۳۹۲
- فرخ مهر، حسین، چگونگی یاددهی-یادگیری اثربخش، اصفهان: نشر نوشته، چاپ اول، ۱۳۸۷
- فیوضات، یحیی، مبانی برنامه‌ریزی آموزشی، تهران: نشر ویرایش، چاپ بیست و پنجم، ۱۳۹۰
- گوردون، توماس، فرهنگ تفاهم در مدرسه، ترجمه پری‌چهر فرهادی، تهران: نشر آیین تفاهم، چاپ سوم، ۱۳۸۴.
- مشایخ، فریده، دیدگاه‌های نو در برنامه‌ریزی آموزشی، تهران: نشر سمت، چاپ سیزدهم، ۱۳۹۲
- ملکی، حسن، برنامه‌های درسی و پرورش تفکر، تهران: نشر انجمن اولیا و مربیان، چاپ سوم، ۱۳۸۷
- مهر محمدی، محمود، بازاندیشی فرایند یاددهی-یادگیری، تهران: نشر مدرسه، چاپ سوم، ۱۳۸۷
- همت بناری، علی، تعامل فقه و تربیت، قم: نشر موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، چاپ اول، ۱۳۸۳.